

DE PAPEGAAI IS NIET DOOD

Marc Verschooris
DE PAPEGAAI
IS NIET DOOD

**Geheim agenten Albert Deweer, Albert Mélot
en Albert Wouters – Gent 1944**

Sterck & De Vreese

© 2019 Marc Verschooris | Sterck & De Vreese

Omslagontwerp Mijke Wondergem
Omslagbeeld Léo Besbrugge
Boekverzorging Elgraphic

ISBN 978 90 5615 568 1
NUR 689

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Sterck & De Vreese, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@sterckendevreese.nl.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van de in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Sterck & De Vreese.

Sterck & De Vreese is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.sterckendevreese.nl

Voor Annick
Evelien, Bastiaan, Ben, Joanna, Ester, Hector, Titus
en Bonnie, geboren in volle afwikkeling van deze 'Papegaai'

INHOUD

INLEIDING	13
<i>Une leçon de vie</i>	13
<i>De stille, niet de glorie</i>	14
MÉLOT ALIAS MICHIELS: DE ONGEWILDE EXPLORATIE VAN DE EIGEN PERSOONLIJKHEID	17
<i>Dans le pigeonnier du charlatan</i>	17
<i>L'esprit nettement belge</i>	20
<i>Naar de rotsen van Albion</i>	23
<i>Het Paard van Troje</i>	24
<i>The General Agent Grading</i>	25
<i>Michiels student number 8: general agent grading above average</i>	26
<i>De missie van Mélot en zijn persoonlijk initiatief</i>	29
ALBERT WOUTERS: AANWERVING EN OPLEIDING	32
<i>Van padvinder tot legioensoldaat</i>	32
<i>Van legioensoldaat tot geheim agent: il faisait un temps superbe</i>	34
GENT 1944	37
HET PRILLE VERZET IN DE ARTEVELDESTAD	39
<i>Van bewustwording tot morele stellingname: een militair cachet</i>	39
<i>De strijd voor een nobel doel</i>	40
<i>De artsen in het verzet</i>	41
<i>Het standpunt in een pamflet gevat</i>	43
<i>De Bijzondere Brigade binnen de gerechtelijke politie</i>	44
<i>De partizanen na het pact met de duivel</i>	45
DE MODUS OPERANDI VAN DE VREEMDE EN DE INHEEMSE VIJANDEN	46
<i>De installatie van de Duitse diensten in Gent</i>	46
<i>Gentiel en Gantois piepen aan de deur... en onder de rokken</i>	48
<i>De strijd tegen de communisten en de Ledebergse patattenoproer</i>	50

<i>De gezamenlijke inspanningen van de politieke en de militaire politie</i>	51
<i>De Germanofielen van Zottegem: onmogelijke concurrentie</i>	52
<i>Een overvloed aan goede Vlaamse agenten</i>	54
DE GEHEIM AGENTEN IN DE REGIO GENT	57
<i>Oktober 1943-februari 1944: Albert 'Speed' Deweer</i>	57
<i>De dienst Marc en de pogingen om Deweer te bevrijden</i>	60
<i>Oktober 1943-april 1944: Vekemans en Joakim</i>	63
MAART-APRIL 1944	65
MICHIELS ALIAS COLETTE: DE BESTE IMPULSEN HEBBEN ENGELSE TREKJES	67
<i>The Secret Tales of the Moonlight Squadrons</i>	67
<i>Stay Low Stay on Track and Stay Alive</i>	68
<i>Là où la lune fait pousser des forêts</i>	69
<i>Le Sapin n'est pas l'arbre des enfants</i>	70
MEI 1944	73
COLETTE ALIAS MARTIN IN DE REGIO GENT	75
<i>Au pays plein d'inconnus</i>	75
<i>De parachutages: La Linotte et la Dinde, betrouwbare vogels</i>	77
<i>Le Faisan est très Faisandé</i>	79
<i>Oosterzele, het stilste dorp als het niet waait</i>	81
<i>De arrestatie van de dokter ontwricht de hele gemeenschap</i>	82
<i>Mélot en de koninklijke missie 1</i>	83
WACHTEN OP DE MAAN VAN MEI	84
<i>Vlaams flegma met een Gallische vonk</i>	84
<i>De Amerikanen en hun low-level penetration</i>	84
<i>Het rijke palet van de pianist</i>	85
<i>Een moeder die zoekt, een oorlog lang</i>	87
<i>Mélot en de koninklijke missie 2</i>	89
<i>No actual bangs in training</i>	89

JUNI 1944	91
DE ARRESTATIE VAN MÉLOT ALIAS MARTIN	93
<i>Een geschenk van de Schelde</i>	93
<i>De rust van Gavere en het zwarte gevaar</i>	95
<i>Vous serez fusillé sinon vous serez pendu</i>	95
JULI 1944	99
GEHEIM AGENTEN LAAT MEN NOOIT AAN HUN LOT OVER	101
<i>Speed, bevrijden tegen wil en dank</i>	101
<i>Bevrijden of omkopen? Slechts uitstel van executie</i>	102
<i>De ene geheim agent is de andere niet</i>	104
<i>Den papegay up recht ende schiet</i>	108
EEN PROCES VERDAAGD, EEN AGENT BEVRIJD	112
<i>Ze hebben Elias vermoord</i>	112
<i>De primaire behoefte van de opgejaagde mens</i>	113
<i>Wie niet weg is, is gezien</i>	115
<i>De stilte eist haar waarheid</i>	117
AUGUSTUS 1944	119
DE VELE GEZICHTEN VAN MARTIKO MARTIKAN	121
<i>Het persoonlijk gewicht van de aasjagers</i>	121
<i>Zottegem, de eerste viool in het zwarte orkest: beter zijn dan de Duitsers</i>	123
<i>De razzia met Hemelvaart</i>	128
<i>Deweer en de zwanenzang van 'Marc'</i>	128
<i>Wat nog recht te houden valt</i>	130
DE PAPEGAAI BLIJFT IN MILITAIRE HANDEN	132
<i>De Papegaai en het burgerlijk bestuur</i>	132
<i>De laatste reis: naar Leopoldsburg, Sint-Gillis of Duitsland</i>	134
SEPTEMBER 1944	137
DE VLUCHT NAAR MAASEIK VOOR WIE TE VREZEN HEEFT	139
<i>De Duitse aftocht uit Gent</i>	139

<i>Van ontheemd zijn, migratie en ballingschap</i>	139
<i>Het kamp van Beverlo en de laatste kogels van frustratie</i>	141
DE EERSTE WAARHEDEN VAN SEPTEMBER 1944	144
<i>Albert Mélot en Albert Wouters</i>	144
<i>De kogel in het hart wijst op een onmiddellijke dood</i>	146
<i>De kampen: een visioen van de hel</i>	147
<i>De bocht van Lübeck: als de vrijheid wenkt</i>	148
<i>Terugkeren en niet sterven</i>	149
<i>Schrijven in de schaduw van de dood</i>	150
<i>De waarheid en de dagen die jaren zijn</i>	151
<i>Nec fallere nec falli</i>	152
JUSTITIE	155
DE MISSTAPPEN IN KAART GEBRACHT	157
<i>De Veiligheid en de vele gezichten van de repressie</i>	157
<i>De gerechtelijke politie bij de krijgsauditoraten</i>	158
<i>Lecluyse en de kroniek van de aangekondigde ontsnapping</i>	159
<i>Hoe Lecluyse zich hoopvol door de tralies wrikt</i>	162
<i>Lecluyse en de vlucht over inventieve wegen</i>	166
DE MISSTAPPEN VOOR DE RECHTER GEBRACHT	168
<i>Deweer: Brûler la chandelle par les deux bouts</i>	168
<i>Het proces van de moord in Leeuwergem</i>	170
<i>De Vlamingen uit de GFP-periferie voor de rechter</i>	176
<i>De overbrenging van de Duitse oorlogscriminelen</i>	178
<i>De verklikking van de Papegaai</i>	180
<i>De repatriëring van de Duitse oorlogsmisdadigers</i>	182
<i>Het proces van de Duitse GFP-leden: weg de gloed van triomfantelijkheid</i>	184
<i>De kinderen op het proces Leopoldsburg</i>	190
DE PAPEGAAI IS GESCHOTEN MAAR NIET DOOD	191
HET RECHTVAARDIGHEIDSGEVOEL VAN DE MAGISTRAAT	193
<i>De geschiedschrijving tot nut van een brede gemeenschap</i>	193
<i>De eerste last van de naoorlogse kroniek: voor de eer van het Geheim Leger</i>	194
<i>De Papegaai van Gent tot Namen</i>	196
<i>De ontvoeringsplannen van Degrelle</i>	200

<i>De rust na de hulp van Mélot aan de Katangese leider</i>	204
<i>Le rêve de Gabriël: de absolute wil iets anders te doen</i>	205
<i>Een moment van herinnering</i>	207
<i>Van herinneren en willen herinnerd worden: een verschoonbare geschiedenis</i>	208
BESLUIT	211
GEBRUIKTE AFKORTINGEN	215
BIBLIOGRAFIE	217
ILLUSTRATIEVERANTWOORDING	230
DANKWOORD	231
NOTEN	233
INDEX	265

INLEIDING

Une leçon de vie

In 2010 ligt Namen letterlijk verder weg dan ooit. Met de wagen van Gent naar Namen rijden duurt haast een eeuwigheid, de geografische afstand onwaardig. Op 27 oktober wordt *résistant hors normes*, Albert Mélot, ten grave gedragen. In de Sint-Albertkerk op de avenue Baron Fallon blijkt nauwelijks voldoende ruimte om de vele sympathisanten die een laatste groet willen brengen, een plaats te geven. Als voorbereiding op een levensschets van Mélot voor het RTBF-radioprogramma *Bonjour Quand Même La Chronique* voer ik een lang telefoongesprek met freelancejournaliste Christine Masuy. In de uitzending van 3 november moet ze de aandacht van de luisteraar vasthouden in een tijdspanne van precies zes minuten. In een interview met Corinne Boulangier spreekt ze met een snelheid die beslist die van de jonge Albert Mélot evenaart tijdens zijn werk voor de ontsnappingslijn *Comète*.

13

Meer dan wie ook kon ik begrip opbrengen voor de terughoudendheid van baron Albert Mélot naar aanleiding van mijn eerste bezoek in 1993. De contacten met veel betrokkenen en de inspanningen van uitgever Serge Snoeck resulteerden in de uitgave van *De Papegaai is geschoten* en *Wachten op de maan van mei*. Ook na 1994 heb ik mijn hoofdpersonage nooit uit het oog verloren. Bij elk bezoek was het station van Namen een vast aanknopingspunt. Vanuit de boulevard Ernest Mélot klom ik snel uit de Maasvallei, reed nog eenmaal over de Samber om vervolgens resoluut de richting van de stilte te volgen: het Bois de la Basse Marlagne. In alle seizoenen getuigt het woud van een wonderbaarlijke pracht. In de laatste weken voor de millenniumwisseling maakten we geen wandelingen meer door het park van het ouderlijk domein. Urenlang werd ik ondergedompeld in *petits détails* uit de Belgische politiek. Op het vlak van de koningskwestie was Mélot duidelijk: voor alle aangehaalde feiten was meer dan één verklaring mogelijk. De positie van de Belgische vorst was na de oorlog onhoudbaar geworden. Door zijn fascinatie voor het autoritaire kon koning Leopold III niet langer op de steun van de belangrijkste geallieerde bondgenoten rekenen. Bepaalde standpunten ten aanzien van de koningskwestie hadden de baron in een geïsoleerde positie gedrongen.

In dit boek breng ik graag het relaas van een bijzonder man die, ondanks zijn grote verdiensten, erin slaagde uit de media weg te blijven. Een groot man met een bijzonder leven. Albert Mélot, geboren in Parijs op 18 juni 1915 in het XVIde arron-

dissement, was de zoon van advocaat Augustin Mélot, van 1902 tot 1919 volksvertegenwoordiger van de Katholieke Partij en van 1919 tot 1933 directeur van het toonaangevende *La Revue Générale*¹. De politieke aspiraties en de liefde voor het juristenberoep had Augustin van zijn vader Ernest overgenomen. Advocaat Ernest Mélot, gedeputeerde en burgemeester van Namen en senator van 1884 tot 1910, werd in 1890 minister van Binnenlandse Zaken onder koning Leopold II. De grootvader van Augustin was de stichter van de *Banque Mélot*², die vele jaren later, na de samenvoeging met andere kleine banken tot *La Banque Centrale de la Meuse*, zou worden opgeslorpt door de *Société Générale*.

Van moederskant was Albert Mélot de zoon van Marguerite Verhaegen, dochter van de Gentse politicus Arthur Verhaegen (1847-1917) die sterk betrokken was bij de oprichting en de ontwikkeling van de christendemocratie in ons land. Arthur was een kleinzoon van Pierre-Théodore Verhaegen, boegbeeld van de liberalen, grootmeester van de loge van het Grootoosten, promotor van de ULB maar niettemin... katholiek.

De stille, niet de glorie

14

Voor een geheim agent zijn snel enkele synoniemen te bedenken: de informant, de verspieder, de dubbelagent, de spion, de dubbelspion of... de stille. Het terrein van de 'stille' hoort dan weer thuis in een sfeer van heimelijkheid en verborgenheid. Ze leven verholten, mysterieus, ja zelfs in de 'illegaliteit'.

De Belgische Veiligheid van de Staat zocht in Londen een goede verbinding met het bezette thuisland. Goedgetrainde sabotageagenten werden naar België overgebracht. Ook de Tweede Directie van Landsverdediging moest voor de rekrutering, opleiding en operationele inzet van de agenten zorgen. De beide diensten konden niet om de Engelse veiligheidsdiensten zoals de *Special Operations Executive* (SOE) heen.

Lef, moed, een zekere avontuurlijkheid en een improvisatietalent waren voor de geheim agent belangrijke kenmerken. Toch kent hun geschiedenis geen natuurlijke ontwikkeling. Groot zijn hun verzetsdaden maar vaak ook de onvoorziene omstandigheden. Dat heeft ongetwijfeld te maken met onvoorzichtigheden, maar de 'rijke zwarte regio' waarin ze naar eigen zeggen terecht komen, aangevuurd door valse Belgen, doet hen vroeger dan voorzien in het zand bijten. In dit boek vertoont de geschiedenis van drie geheim agenten tot op een zekere hoogte parallellen.

Voor marconist Albert 'Speed' Deweer, gearresteerd in volle actie, werden bovemenselijke inspanningen geleverd. De inlichtingendienst Marc en een berouwvolle economische collaborateur betaalden veel geld om zijn bezwarende dossiers te doen verdwijnen en het proces te verdagen. Uit erkentelijkheid haalde hij na de oorlog zijn bewaarengel – ter dood veroordeeld – uit de gevangenis en bracht hem veilig naar Frankrijk. Toevalligheden hebben de reconstructie van deze zaak verrassender en interessanter gemaakt.

Twee agenten van de Tweede Directie hebben nauw samengewerkt en vele gevaren getrotseerd. Albert Mélot werd in volle daglicht aan de klauwen van zijn vijandige belagers onttrokken. De agressiviteit waarmee de aanslag gepaard ging, had rampzalige gevolgen. Marconist Wouters tot slot, die uit de gevarenzone kon blijven, stierf tijdens de eerste Bevrijdingsdagen. Nieuwsgierig naar zijn daden blijft de zoektocht duren.

Geheim agenten horen thuis in de wereld van het heldendom. Toch zijn het mensen van vlees en bloed. Ze zijn de dragers van vitale informatie, waarop de vijand jaagt. Ze sterven of lopen in de val. Nooit worden ze anoniem in een cel opgesloten. Hun overleven wordt of van binnenuit of van buitenaf geregeld.

Gent, juni 2019